

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку і аудиту
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)
Облік і аудит

(назва освітньої програми)

на тему: «Облік, контроль та аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості
(на прикладі КП «Теплопостачання міста Одеси»)»
(назва теми)

Виконавець:

студентка факультету менеджменту,
обліку та інформаційних технологій
Громова Олександра Олегівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

Кандидат економічних наук, доцент
Гайдаєнко О. М.
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сьогодні особливо актуальною для української економіки є проблема платоспроможності. Дефіцит оборотного капіталу і платіжна криза, що охопив більшість промислових підприємств, є основними причинами спаду виробництва, зниження платоспроможного стану підприємства, збереження заборгованості по заробітній платі, зростання безробіття і його банкрутства.

У зв'язку з цим, стає необхідним дослідження дебіторської і кредиторської заборгованості підприємств. Заборгованість покупців виникає тоді, коли постачальник відвантажує продукцію і відображає в своєму активі вимога до покупця в обсязі вартості поставлених товарів і послуг. Ця вимога має бути в подальшому покрито зарахуванням відповідної суми грошей на розрахунковий рахунок постачальника. Так як стан дебіторської та кредиторської заборгованості, їх розміри і якість роблять сильний вплив на фінансовий стан організації тому розгляд даної теми сьогодні актуально.

Мета дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів організації обліку, аналізу та контролю дебіторської та кредиторської заборгованостей, надання практичних рекомендацій щодо удосконалення процесу обліку та управління розрахунками з контрагентами на комунальному підприємстві «Теплопостачання міста Одеси» (далі – КП «Теплопостачання»).

Завдання дослідження:

- теоретичне вивчення аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості;
- порівняння особливостей обліку і визначення оцінки за національними та міжнародними стандартами;
- визначення мети і завдань аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості, вивчення інформаційних та організаційних основ дебіторської і кредиторської заборгованості;
- розкриття аналітичних підходів до обґрунтування оптимальної величини дебіторської та кредиторської заборгованості;
- застосування методики аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства;
- виробити на підставі практичної роботи висновки і рекомендації щодо оптимізації дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства.

Об'єкт дослідження. Підприємство КП «Теплопостачання міста Одеси», на прикладі якого вивчалися особливості обліку, аналізу та внутрішнього контролю дебіторської і кредиторської заборгованості в сучасних економічних умовах.

Предмет дослідження. Теоретико-методологічні та організаційно-методичні проблеми економічного аналізу дебіторської заборгованості покупців і замовників і кредиторської заборгованості постачальникам і підрядникам різних господарюючих суб'єктів, що включають: обґрунтування економічної природи і сутності дебіторської і кредиторської заборгованості.

Методи дослідження. Під час написання кваліфікаційної роботи використовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. До загальнонаукових відносяться: аналіз і синтез, індукція і дедукція. Серед спеціальних методів використовувались: спостереження, розрахунок відносних і середніх величин, графічний метод, порівняння, економіко-математичне моделювання, прогнозування.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження стали законодавчі й нормативні документи з питань бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості, наукові праці, періодичні видання, матеріали науково-практичних конференцій і семінарів та електронних періодичних видань, з використанням щорічних даних Державної служби статистики України. Також були використані реєстраційні документи, бухгалтерські документи, реєстри обліку, фінансова та статистична звітність КП «Теплопостачання міста Одеси» щодо обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (41 найменувань) та 10-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 83 сторінок. Основний зміст викладено на 77 сторінках. Робота містить 22 таблиці, 4 рисунка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні основи управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства» досліджено економічну сутність дебіторської та кредиторської заборгованості. Наведено класифікацію та визначення кредиторської та дебіторської заборгованості. Розглянуто особливості обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей згідно Національних та Міжнародних стандартів фінансової звітності

У другому розділі «Організація обліку дебіторської й кредиторської заборгованості підприємства» вивчено діючу практику синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами, наведено характеристику КП «Теплопостачання міста Одеси», винесені основні проблеми обліку та запропоновані напрямки їх вирішення.

У третьому розділі «Внутрішній контроль і аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості на підприємстві» проаналізовано динаміку, структури та стану дебіторської та кредиторської заборгованості. Розглянуто мету та основні напрями проведення контролю. Запропоновано план проведення контролю, виявлені проблеми та надані рекомендації щодо поліпшення роботи підприємства.

ВИСНОВКИ

Аналіз і управління дебіторською і кредиторською заборгованістю мають дуже велике значення для підприємств, що функціонують в умовах ринку. Вміле й ефективне управління цією частиною поточних активів є невід'ємною умовою підтримки необхідного рівня ліквідності і платоспроможності. Управління дебіторською заборгованістю необхідно як при формуванні іміджу надійного позичальника, так і з погляду забезпечення ефективної поточної діяльності підприємства.

На основі проведеного дослідження встановлено:

Облік дебіторської заборгованості в Україні чітко регулюється положеннями та стандартами бухгалтерського обліку: визначення, оцінка, методи визначення величини резерву сумнівних боргів та розкриття інформації у фінансовій звітності. У міжнародних стандартах бухгалтерського обліку висвітлені основні правила класифікації, оцінки, визнання дебіторської заборгованості, проте не відображена конкретизація цих ознак.

Класифікація дебіторської заборгованості в національній практиці висвітлюється за різними класифікаційними групами, а за міжнародними стандартами – за основними ознаками.

Порівнюючи рахунки, на яких ведеться бухгалтерський облік, слід зазначити, що в зарубіжній практиці, на відміну від національної, не передбачається використання кодів рахунків, а лише їх назви.

Однією із спільних рис національних і міжнародних стандартів обліку є визнання дебіторської заборгованості активом за умови, що існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід та її сума бути достовірно визначена.

За національними стандартами обліку визнання дебіторської заборгованості відбувається за первісною вартістю, а за міжнародними стандартами – за справедливою.

В українській практиці обліку величина резерву сумнівних боргів визначається із застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості або застосування коефіцієнта сумнівності. У міжнародній практиці обліку, крім зазначених методів, визначається ще й у відсотковому відношенні від доходу за можли- вого розподілу дебіторів на декілька груп.

Спільним є відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства, але відображення у примітках до фінансової звітності різняться. Різниця в тому, що за національними стандартами розкривається склад та суми дебіторської заборгованості, а за міжнародними стандартами не передбачається відображення даної заборгованості у примітках.

Аналізуючи відмінні риси ПСБО 11 та МСФЗ 37, необхідно також відмітити, що у ПСБО 11 відсутні такі важливі терміни і поняття, а також їх тлумачення, як: подія, що зобов'язує; юридичне зобов'язання; конструктивне (фактичне, традиційне) зобов'язання; теперішня заборгованість; достовірна оцінка зобов'язання; найкраща оцінка видатків, необхідних для погашення

теперішньої заборгованості на дату балансу. Крім того, не відображено, що оцінка забезпечень здійснюється до сплати податків.

Об'єктом вивчення в даній кваліфікаційній є комунальне підприємство «Теплопостачання міста Одеси» (далі – КП «ТМО», або КП «Теплопостачання»). Теплопостачання міста Одеси – комунальне підприємство, яке займається виробництвом і постачанням енергії теплового типу і є одним з провідних і передових підприємств у своїй галузі.

Організаційна структура підприємства – лінійна, яка характеризується лінійними формами зв'язку між ланками управління і, як наслідок, концентрацією всього комплексу функцій управління та вироблення управлінських дій в одній ланці управління.

Згідно з Наказом № 1 від 03.01.2017 «Об організації облікової політики підприємства на 2017 р.» підприємство застосовує автоматизовану систему обробки облікових документів автоматизованою комп'ютерною програмою «ІТ-підприємство».

Аналіз даних основних показників КП «ТМО» показав, що досліджуване підприємство знизило свою ефективність, про що свідчить збільшення збитку від операційної діяльності на 61635 тис. грн у 2020 році, порівняно з 2019 роком. Чистий фінансовий результат, тобто збиток, теж збільшився на 43064 тис. грн у 2020 році. На КП «ТМО» спостерігається збільшення суми збитковості виробництва, яка у 2020 році склала 12,3, що на 4% більше, ніж у 2019 році та суми збитковості продажу, що збільшилася на 4,8% та склала у 2020 році 18,2%. Аналіз фінансової стійкості підприємства показав, що воно може не вести свою діяльність за рахунок власних ресурсів, воно знаходиться у кризовому стані. Наслідком цього є відсутність власних обігових коштів для покриття своїх зобов'язань.

Організація бухгалтерського обліку на КП «Теплопостачання» регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996 – XIV, а також Наказом «Про організацію бухгалтерського обліку на підприємстві».

Недоліки системи обліково-аналітичного забезпечення дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства: відсутність сформованого резерву сумнівних боргів на звітну дату та відображення дебіторської заборгованості за чистою вартістю реалізації внаслідок цього; декілька груп споживачів обліковуються на одному субрахунку, що створює незручності при фільтруванні даних та обробці інформації в розрізі кожної групи; проблема реальної оцінки дебіторської заборгованості; недосконала організація ведення бухгалтерського обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей та несвоєчасне проведення інвентаризації розрахункових операцій.

Після виявлення проблем на КП «ТМО», що були викладені вище, нами було запропоновано деякі рекомендації, щодо поліпшення системи бухгалтерського обліку в розрізі кредиторської та дебіторської заборгованостей, а саме:

- резерв сумнівних боргів варто формувати в розрізі кожного з

боржників, за термінами непогашеннями дебіторської заборгованості та залежно від розмірів підприємства та обсягів діяльності;

- періодично та своєчасно контролювати співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей;

- проведення контролю над вдосконаленням відділу бухгалтерії, для підвищення їх професійної підготовки, що дасть змогу уникати помилок при обліку у майбутньому.

- проведення інвентаризації дебіторської та кредиторської заборгованостей перед складанням річної фінансової звітності до дати балансу в період трьох місяців (тобто з 30 вересня до 31 грудня) (п. 10 розділу I Наказу № 879).

Аналіз даних складу та структури дебіторської заборгованості за 2018-2020 рр. КП «ТМО» показав, що загальна сума дебіторської заборгованості збільшилися на 88287 тис. грн і у 2020 році вона склала 769823 тис. грн. Найбільшу питому вагу займає Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги, що становить 558666 тис. грн, або 72,5%. На другому місці знаходиться дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, що складає 174932 тис. грн у 2020 р., що на 47442 тис. грн менше, ніж у 2018 р.

Аналіз динаміки складу та структури кредиторської заборгованості показав, що у 2020 році загальна сума кредиторської заборгованості зменшилася на 1221475 тис. грн, порівняно з 2018 р. і склала 245335 тис. грн. Найбільшу питому вагу займає поточна кредиторська заборгованість товари, роботи, послуги, що складає 75%, або 185338 тис. грн. На другому місці йде поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами, що становить 42168 тис. грн, або 17%.

Аналіз оборотності дебіторської заборгованості КП «ТМО» за 2019-2020 рр. показав, що за рахунок збільшення середньорічних залишків дебіторської заборгованості оборотність дебіторської заборгованості уповільнилася, майже, на 39 днів. Збільшення залишків свідчить про рівень неповернення грошей дебіторами та зменшення суми найліквідніших активів. Навіть, позитивний вплив, такий як збільшення обсягу надання послуг, що прискорило оборотність дебіторської заборгованості на 7,6 днів, не змогло повністю змінити негативну тенденцію до уповільнення оборотності дебіторської заборгованості.

На КП «ТМО» є тенденція до збільшення суми безнадійної дебіторської заборгованості. Так як, КП «Теплопостачання» є постачальником теплоенергії для населення, є відсоток тих, що не вчасно розраховується по своїм зобов'язанням. Необхідно розробити комплексну стратегію комерційного кредитування клієнтів та встановити певну систему штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань покупцями. В рамках стратегії необхідно розділити всіх покупців за групами, залежно від історії співпраці, їх фінансового стану, та важливості їх для компанії.

Проаналізувавши платоспроможність КП «Теплопостачання» можна сказати, що воно не платоспроможне, спостерігається тенденція до зменшення коефіцієнтів абсолютної та загальної ліквідності, які, крім того,

не відповідають рекомендованому значенню.

Під час внутрішнього контролю нами були виявлені наступні помилки: незадовільне оформлення первинних документів; неправильно оформленні договори з контрагентами; формальне проведення інвентаризації розрахунків; неправильне відображення бартерних операцій; несвоєчасність розрахунків з працівниками з оплати праці; невідповідність даних аналітичного та синтетичного обліку, тощо.

Для вирішення проблем, які були наведено вище, нами були запропоновані наступні рекомендації:

- недозаповнена первинна документація може призвести до помилок при розрахунках, при прийманні сировини та матеріалів, тощо. Якщо не коректно були заповнені реквізити банку, наприклад, то гроші будуть перераховані не на той банківський рахунок, а, в подальшому, це призведе до несвоєчасного надходження коштів, що загрожує підприємству різними штрафами та пенею, якщо цю помилка не була вчасно виправлена. Тому ми рекомендуємо більш уважно заповнювати первинну документацію, а краще, заповнювати її в електронному режимі, що дасть змогу знизити вплив людського фактору;

- необхідно передивитися всі договори з постачальниками та підрядниками для виправлення знайдених помилок в них. Що допоможе підприємству себе підстрахувати у випадках державних перевірок та при суперечках з контрагентами;

- незадовільне проведення інвентаризації розрахунків може призвести до великих боргів як з нашого боку, тобто з боку КП «ТМО», так і з боку наших боржників. Якщо дебітори вчасно нам не будуть віддавати гроші, це призведе до того, що на підприємстві буде недостатньо ліквідних активів для забезпечення належного функціонування підприємства. Підприємству потрібно налагодити процес проведення інвентаризації розрахунків для подальшого ефективного господарювання досліджуваного підприємства

- КП «ТМО» необхідно більш ретельно планувати фонд оплати праці, щоб мати змогу вчасно розраховуватися зі своїми працівниками для того, щоб їх не втратити у майбутньому.